

11. Ukraine v. Russia (re Crimea) (nos. 20958/14 and 38334/18). *ECHR*. URL: <https://prd-echr.coe.int/web/echr/w/ukraine-v-russia-re-crimea-nos-20958/14-and-38334/18>– (date of access: 29.03.2025).

12. HUDOC – European Court of Human Rights. *HUDOC – European Court of Human Rights*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre-press#%7B%22itemid%22%3A%22003-7550170-10372787%22%7D> (date of access: 05.04.2025).

13. HUDOC – European Court of Human Rights. *HUDOC – European Court of Human Rights*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22%3A%22003-6913075-9285194%22%7D> (date of access: 05.04.2025).

14. Ukrinform. Вирок ЄСПЛ у справі Україна проти Росії: що встановив суд, і які наслідки матиме рішення. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3885516-virok-espl-u-spravi-ukraina-proti-rosii-so-vstanoviv-sud-i-aki-naslidki-matime-risenna.html> (дата звернення: 29.03.2025).

15. JUDGMENT of The European Court of Human Rights of 03.04.2025 in no. 38283/18. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-242529%22%7D> (date of access: 09.04.2025).

16. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III: станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-38>

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ЮРИДИЧНИЙ ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Чукасва Вероніка Олександрівна

кандидат історичних наук, доцент,

*доцент кафедри теорії держави і права, конституційного права
та державного управління,*

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

У будь-якій правовій системі романо-германської сім'ї Конституція є основним нормативно-правовим актом де закріплюється система прав людини і громадянина [1, розділ II]. На основі цього юридичного факту конституціоналісти визначають Конституцію України як основною юридичною гарантією забезпечення прав людини. При аналізі механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина саме Конституція

визначає не тільки сам принцип формування цього механізму але й його систему, особливості правового регулювання реальності права дії держави з виконання основної своєї функції – реалізації прав і свобод громадян України.

На сучасному етапі є актуальним питання ефективності забезпечення прав і свобод людини і громадянина. З приводу цього, починаючи з 2014 р. почалась глибока Конституційна реформа в Україні де ключовим завданням є зміцнення державності, демократії та верховенства права. Саме вони є ключовими елементами забезпечення практичної реалізації прав і свобод людини і громадянина. Ефективна реалізація реформ потребує розробки та впровадження правових механізмів, які забезпечують їх прозорість, відповідність міжнародним стандартам та підтримку з боку суспільства. Сучасний етап конституційної реформи характеризується такими викликами, як політична нестабільність, економічні труднощі та військовий конфлікт, що робить цей процес надзвичайно складним і багатограним.

Сам, правовий механізм конституційної реформи в Україні включає кілька ключових елементів: зміна нормативно-правової бази публічної влади, інституційне забезпечення механізму дії демократичних інститутів, удосконалення конституційної юстиції, створення ефективної процедури законодавчого процесу у парламенті, формування на вищому рівні правосвідомості та правової культури суспільства.

На сучасному етапі проводиться адаптація законодавства до стандартів європейського права, тому відбувається зміна не тільки зміст Конституції але й основних конституційних законів з приводу компетенції основних інституцій трьох гілок влади [2]. Це здійснюється на основі міжнародних договорів та рекомендацій європейських інституцій з питань демократизації України (Венеціанська комісія). Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема Радою Європи, Європейським Союзом та ООН, для отримання експертної допомоги та фінансування реформ.

Для посилення контролю виконання конституційних норм відбулось нове реформування Конституційного суду, як одного з гарантів забезпечення верховенства Конституції у системі національного права України [3]. Саме Конституційний суд України визначає реалії відповідності національного законодавства Конституції, що повинно нести невідкладність припинення дії нормативно-правових актів, які не відповідають нормам Основного Закону. Однак, державне управління знаходиться в умовах заполітизованого поля, що гальмує ефективність виконання основної функції Конституційним судом України і не тільки ним. Проблема заполітизованості державного управління в Україні пов'язана у першу чергу з впливом політичних сил на процеси формування та функціонування центральних державних органів [4]. Це

може проявлятися у призначенні на посади за політичними мотивами, а не за професійними якостями, а також у прийнятті рішень, що відповідають інтересам певних політичних партій або груп, але тільки не інтересами народу. Як наслідок, знижується ефективність державного управління, зростає корупція та втрачається довіра громадян до влади. Саме конституційна сучасна реформа спрямована на подолання цих негативних наслідків.

Різні політичні сили часто мають суперечливі погляди на обсяг і напрямок реформ, що ускладнює досягнення консенсусу. Це також посилюється не професіоналізмом кадрів публічної влади. Тому існує недостатня правова культура серед політичних діячів, державних службовців, які здійснюють важливі управлінські дії. Також у деяких випадках є і низький рівень правової культури серед населення, що також уповільнює впровадження демократичних змін та реалій права з приводу забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Низька правова культура є просто фундаментом наявності процвітання корупції в державних органах, що є серйозним бар'єром для ефективного здійснення важливих конституційних реформ. Більш того, актуальна ситуація на сході України та в Криму створює додаткові труднощі для реалізації реформ. Незважаючи на виклики, в Україні вдалося досягти суттєвих результатів проведення конституційної реформи на сучасному етапі:

1) прийнято низку важливих законів, які посилюють незалежність судової системи, забезпечують децентралізацію та розвивають демократичні інститути [5];

2) створено антикорупційні органи, які відіграють важливу роль у підвищенні довіри населення до держави. На даний момент в Україні функціонують кілька ключових антикорупційних органів: Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС) [6];

3) відбувається активне визначення компетенцій центральних органів державної влади та місцевого самоврядування, що сприяє розвитку регіонів і більш ефективному управлінню ресурсами [7].

Для ефективності механізму правового регулювання забезпечення прав і свобод людини і громадянина необхідно:

1) продовжити судову реформу зі створенням механізму незалежності судової влади та наявністю у неї професіональних судів;

2) зміцнення інститутів демократії через створення реального правового регулювання проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;

визначити процедуру внесення змін до тексту Конституції через проведення всеукраїнського референдуму для виконання основного принципу 5 статті Основного Закону, що: «Носієм суверенітету і єдиним

джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Ніхто не може узурпувати державну владу».

Це визначить стабільність Конституції і встановить неможливість різним політичним силам, які приходять до влади змінювати зміст Основного закону під свої інтереси та примхи;

3) збільшення прозорості роботи державних органів і залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень та упрощення процедури конституційно-правової відповідальності посадових осіб центральних органів влади.

Таким чином, забезпечення реальності виконання норм Конституції є основним гарантом забезпечення прав і свобод людини і громадянина, оскільки вона встановлює основні принципи, свободи та права, що належать кожній людині. Саме Конституція визначає межі втручання держави у ці права, визначає систему обмежень у її діяльності, а також гарантує право на їх захист, зокрема, через судову систему. Саме Конституція є основою гарантії права на оскарження дій влади, забезпечуючи дієвий механізм захисту.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 2.04.2025 р.)

2. Чорнобай О. Сучасний етап конституційних перетворень в Україні. Вісник національного університет «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2021. №2 (30). С. 97-102. DOI <https://doi.org/10.23939/law2021.30.097>

3. Про Конституційний суд України. Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення 03.04.2025 р.)

4. Галушка В.О. Розвиток державного управління в незалежній Україні. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2021. № 21. С.11-14. DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2021.21.2>

5. Про судоустрій та статус суддів. Закон України від 2 червня 2016 р. №1402-VIII/. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 3.04.2025)

6. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення 03.04.2025 р.); Про внесення змін до Кримінального процесуального

Кодекс України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 08.12.2023 № 3509-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3509-20#Text> (дата звернення 03.04.2025 р.)

7. Пунда О., Арзынцева Д. Проблеми децентралізації влади в Україні. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: державне управління. 2019. № 2. DOI <https://doi.org/10.32453/governance.vi2.122>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-39>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЗА НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВ В НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАКОНОДАВСТВАХ

Яковлєв Сергій Іванович

*адвокат, аспірант III року навчання юридичного факультету,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Можливість обмеження прав і свобод людини в надзвичайних умовах окреслена низкою міжнародно-правових актів.

Так, ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини 10 грудня 1948 року надає таке право країнам лише у випадках, передбачених законом з метою гарантування належного визнання і поваги прав та свобод інших осіб, та в разі забезпечення справедливих моральних вимог, громадського порядку і загального благополуччя в демократичному суспільстві [1].

Стаття 4 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) дозволяє державам-учасникам Пакту здійснювати обмеження прав і свобод людини за умов надзвичайного становища в державі, що загрожує існуванню нації, про який офіційно оповіщено, шляхом відступу від своїх зобов'язань за ним, але лише в тому обсязі, який це вимагає серйозність ситуації, за кондичій дотримання інших зобов'язань за міжнародним правом та відсутності дискримінації за расовою, кольоровою, статевою, мовною, релігійною чи соціальною ознакою [2].

Праву на відступ від зобов'язань за міжнародними угодами протиставляються заборони обмеження права на життя, катування, рабство, обмеження волі та покарання не за законом, не дозволяється відступ від зобов'язань за ст. 1 та ст. 3 Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини щодо скасування смертної кари в мирний час [3] і